

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

В статті аналізуються проблеми визначення факторів, що впливають на розвиток і якісно оновлене розуміння юридичних фактів у конституційному праві України. Також досліджуються окремі групи факторів, які тим чи іншим чином впливають на розвиток юридичних фактів у конституційному праві України.

В статье анализируются проблемы определения факторов, которые влияют на развитие и качественно обновленное понимание юридических фактов в конституционном праве Украины. Также исследуются отдельные группы факторов, которые тем или иным образом влияют на развитие юридических фактов в конституционном праве Украины.

In the article is analyzed the problems of determining the factors that affect the development and understanding of the qualitative upgrade of the legal facts in the constitutional law of Ukraine. Also explores some of the factors that in some way affect the development of the legal facts in the constitutional law of Ukraine.

Постановка проблеми. Останнім часом в українській правовій дійсності спостерігається процес локальних змін галузевого законодавства, і в першу чергу конституційного. Це обумовлюється насамперед трансформацією економічної, політичної, соціальної та ідеологічної сфер буття українського суспільства, яка характеризується значними як позитивними, так і негативними тенденціями. Вивчення реальних процесів, що відбуваються у сфері конституційно-правового регулювання, надає змогу виділити серед інших, по-перше, якісну новелізацію вітчизняного конституційного права, по-друге, інтенсифікацію законотворчої діяльності та, по-третє, послаблення впливу науково-теоретичних позицій на правотворчу та правозастосовну діяльність. Усе вищезазначене суттєво впливає на розвиток та якісно оновлене розуміння юридичних фактів у конституційному праві та потребує ґрунтовного, всебічного аналізу факторів, які сприяють чи перешкоджають цьому процесу.

Ступінь наукової розробки теми. Серед вчених, які тим чи іншим чином займались дослідженням юридичних фактів в теорії права та інших галузевих науках можна назвати наступних: С.С. Алексєєв, Є.І. Аюєва, О.В. Барінов, Ю.В. Данилюк, І.М. Ільюшихін, О.С. Іоффе, В.Б. Ісаков, Д.Б. Катков, С.Ф. Кечек'ян, А.М. Колодій, В.М. Корельський, Е.В. Корчіго, О.О. Красавчіков В.В. Лазарєв, В.О. Лучін, О.В. Малько, М.М. Марченко, М.І. Матузов, А.Ю. Олійник, В.С. Основін, В.Д. Перевалов, І.М. Погребний, Ю.К. Толстой, В.Л. Федоренко,

О.Ф. Фрицький, Р.Й. Халфіна, А.Ф. Черданцев, Л.С. Явич та інші. Але науковці торкалися означеної проблематики лише оглядово не заглиблюючись у ґрунтовний аналіз факторів, що впливають на розвиток юридичних фактів, хоча сьогоднішній день існує нагальна потреба у їх комплексному дослідженні в контексті еволюційного динамічного розвитку галузі конституційного права.

Мета цієї статті полягає у дослідженні факторів, що впливають на розвиток та якісно оновлене розуміння юридичних фактів у конституційному праві України.

Виклад основного матеріалу. Факторний аналіз будь-якого правового явища є науковим прийомом, що виникає в рамках загальних системних досліджень та застосовується на сьогоднішній день достатньо активно при вивченні різних систем. Факторний аналіз заснований на тому, що будь-яке явище, що розглядається як система, являє собою певну впорядковану сукупність елементів, що знаходяться у взаємозв'язку та є взаємообумовленими. Не є виключенням у цьому контексті і факторний аналіз системи юридичних фактів у конституційному праві. При цьому фактори впливають на розвиток юридичних фактів як всередині системи конституційних правовідносин, так і поза її межами. Фактори можна розглядати як причину і як результат розвитку юридичних фактів. Наприклад, фактори розвитку юридичних фактів можна розглядати, з одного боку, як причину впливу на динаміку конституційних правовідносин, а з іншого – їх виникнення є результатом діяльності певних суб'єктів конституційних правовідносин.

Отже, під факторним аналізом юридичних фактів пропонуємо розуміти комплексне та системне вивчення впливу певних явищ на виникнення нових, розвиток та якісно оновлене розуміння існуючих юридичних фактів у конституційному праві України.

Одним із напрямків розвитку юридичних фактів у конституційному праві є підвищення ефективності правового регулювання в цілому та якості законодавства, оскільки саме в нормах права закріплюються фактичні моделі обставин. Розробка та застосування методології факторного аналізу дозволяє врахувати якісні зміни соціальних, економічних, політичних, екологічних, психологічних та ін. суспільних відносин в залежності від обставин, а також вибудувати факторні моделі розвитку теорії юридичних фактів, що є необхідним елементом процесу прогнозування та оптимізації механізму конституційно-правового регулювання.

Для того, щоб усебічно розглянути проблему розвитку та оновленого розуміння юридичних фактів у конституційному праві, насамперед, необхідно проаналізувати фактори, що цьому сприяють. Перш за все, слід здійснити етимологічний та семантичний аналіз терміну «фактори».

У більшості наукових джерел під фактором (лат. *factor* – той, що робить, створює) розуміється рушійна сила, причина будь-якого процесу чи явища або істотна обставина в будь-якому процесі чи явищі [1, с.

1314; 2, с. 736; 3, с. 566]. Інакше кажучи, фактори формування та розвитку юридичних фактів – це умови, причини та чинники, за наявності яких виникають, розвиваються, набувають якісно оновленого розуміння юридичні факти в конституційному праві України.

Загальновідомо, що юридичним фактом є конкретні життєві, соціально значущі обставини, які, будучи передбаченими в конституційно-правовій нормі, викликають виникнення, зміну чи припинення конституційних правовідносин. Тому, факторний аналіз розвитку юридичних фактів у конституційному праві тісно пов'язаний із факторами розвитку всієї системи конституційного законодавства.

Фактори розвитку юридичних фактів у конституційному праві можна поділяти на: позитивні та негативні; об'єктивні та суб'єктивні; історичні, генетичні, інтеграційні, антропологічні, прогностичні, соціально-економічні, політичні, екологічні, демографічні, міжнаціональні, організаційні, соціально-психологічні, техніко-юридичні, глобалізаційні, інформаційні, науково-методологічні, науково-теоретичні тощо.

Об'єктивні фактори полягають у виявленні та дослідженні процесів, явищ, чинників, що впливають на розвиток юридичних фактів у конституційному праві України поза межами свідомої людської діяльності. До них можна віднести розвиток чи виникнення різноманітних природних (географічних), економічних, соціальних, демографічних умов життя населення, внаслідок чого відбувається переоцінка та конкретизація цих умов у індивідуальних та колективних юридично значущих інтересах. У контексті викладеного пропонуємо до об'єктивних факторів розвитку юридичних фактів відносити: історичні, економічні, екологічні, географічні, демографічні, антропологічні, темпоральні та інші.

На відміну від об'єктивних факторів розвитку юридичних фактів, що здійснюють вплив на конституційні правовідносини, суб'єктивні фактори впливають, переважно, на виникнення чи динаміку конституційних правовідносин в залежності від дій тих чи інших суб'єктів конституційного права. До суб'єктивних факторів розвитку юридичних фактів можна відносити теоретико-методологічні, соціально-психологічні, організаційно-технічні, політико-правові та інші.

Для загального уявлення про сутність та зміст факторів, що здійснюють вплив на формування нових та якісно оновлене розуміння існуючих юридичних фактів у конституційному праві України доцільно розглянути та охарактеризувати деякі з них.

Так, антропологічні фактори розвитку юридичних фактів полягають у поступовому переході процесу державотворення в Україні до людиноцентризму, адже людина, існуючи в світі, який постійно змінюється, повинна адаптуватись до нових умов, формуючи і розвиваючи власну особистість у різноманітних формах діяльності. Як зазначають В. В. Кас'янов та В. Н. Нечипуренко, «... людина єдина серед інших живих істот здатна генерувати норми і свідомо дотримуватись їх.

Тому тільки вона виступає творцем юридичної реальності...» [4, 26]. Отже, людина є центральною ланкою вироблення та закріплення фактичних моделей обставин у гіпотезах конституційно-правових норм, які необхідно реформувати та вдосконалювати у відповідності до інтересів та потреб особи, які виникають в особі в процесі життєдіяльності. Останнім часом спостерігається необхідність визначення та вироблення за допомогою правотворчості критеріїв та меж правового регулювання поведінки людей в межах різноманітних видів існування конкретних, життєвих, соціально значущих обставин.

Тобто, конституційно-правове регулювання, що прагне підвищення соціальної ефективності, повинно базуватись на знанні не тільки соціальних, але й конкретних правовідносин, що відбуваються в суспільстві. Подібне антропологічне знання є перспективним фактором розвитку юридичних фактів, адже, охоплюючи все різномайття та динамізм властивостей і якостей людини, його поведінки, будь-яких життєвих ситуацій, в яких протікає буття людини в якості окремих індивідів чи індивідів, що входять до складу різних соціальних спільнот, можна передбачити життєві ситуації, які ще не охоплені конституційно-правовим регулюванням, включити їх до правової норми та наділити здатністю спричиняти правові наслідки, приводячи у рух конституційні правовідносини.

Наступною групою є теоретико-методологічні фактори, які відображають ступінь наукової обґрунтованості правових рішень, якість інтенсивності та ефективності взаємодії правотворчих органів та наукових установ з проблем визначення тактики і стратегії правового розвитку, спрямованості і змісту заходів у галузі розвитку правової політики та системи законодавства, що виступають в якості конститууючої ознаки розвитку юридичних фактів. До теоретико-методологічних факторів розвитку юридичних фактів у конституційному праві слід віднести насамперед становлення конституційної доктрини, розробку концепцій, планів, програм розвитку відповідних сфер конституційних правовідносин.

У сучасній конституційній науці та практиці конституційна доктрина має дуалістичне теоретико-нормативне значення. Завданням конституційної доктрини є обґрунтування та сприяння закріпленню в конституційно-правових нормах прийнятних, належних, ефективних і працездатних механізмів досягнення кінцевого результату правового регулювання – виникнення, зміни чи припинення конституційно-правових відносин.

Конституційно-правову доктрину в широкому розумінні можна розглядати у кількох аспектах. По-перше, – як найважливішу частину правової системи суспільства, представлену у вигляді систематизованих та загальноновизнаних ідей, поглядів, концепцій та уявлень про право, конституційно-правові явища, про процес конституційно-правового впливу на суспільні відносини тощо, які знайшли відображення у

правових приписах, що мають нормативний зміст та виступають регуляторами суспільних відносин. По-друге, – як спосіб політико-правової дійсності, що складається в державі, відображає соціальні потреби сучасного суспільства і встановлюється у вигляді конкретної єдності права і держави, права і політики, права і духовно-моральних засад. По-третє, – як практичне втілення політико-правових перетворень, що відповідають ідеалам, принципам і вимогам сучасного соціального розвитку, для сприяння втіленню даного ідеалу в конституційно-правовий простір держави, в силу чого даний ідеал стає складовою конституційно-правової дійсності.

До теоретико-методологічних факторів можна також відносити плани та програми. Наприклад, план законотворчої діяльності Верховної Ради – парламенту України. Плани і програми є формалізованим, послідовним переліком заходів з реалізації принципів, способів і механізмів конституційного розвитку, що обґрунтовані доктриною. Серед прикладів програм та планів можна назвати такі: «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» [5], «Програму інтеграції України до Європейського Союзу» [6] та інші.

Отже, конституційні концепції, доктрини, плани, програми, з одного боку, є позитивними теоретично-методологічними факторами якісно оновленого розуміння та розвитку юридичних фактів та вдосконалення механізму конституційно-правового регулювання, з іншого боку, – самостійними юридичними фактами, що спричиняють виникнення, зміну чи припинення конституційно-правових відносин. Вищезазначене свідчить, що проблемам конституційної стратегії, до якої входять питання планування та прогнозування, концептуальні та довгострокові підходи до розвитку юридичної практики, приділяється недостатньо уваги в конституційному праві

Наступними – є група організаційно-технічних факторів, які відображають процедуру підготовки та прийняття правових актів, чим безпосередньо впливають на формування якісно нових юридичних фактів у конституційному праві України. До цієї групи можна відносити такі фактори, як юридико-технічні, систематизаційні, лінгвістичні (лексико-семантичні), науково-теоретичні та інші.

Ефективність механізму конституційно-правового регулювання насамперед залежить від якості фактичних моделей обставин (які перетворюються на юридичні факти), що містяться в нормативно-правових актах. Проте розвитку юридичних фактів сприяє не тільки кількість та зміст нормативно-правових актів, але й технічне вдосконалення. На жаль, як показує практика, велика кількість нормативних актів у конституційному праві мають певні недоліки, до яких можна віднести невизначеність змісту, стилістичну недбалість, невірне оформлення реквізитів, невірну композиційну побудову змістової частини акту, термінологічну невизначеність, суперечність змісту вже існуючих правових актів нещодавно прийнятим, нерозробленість

концептуальної наукової бази політичного, економічного, соціального конституційного реформування, безсистемність та стихійність законодавчої діяльності та інші. Все перелічене є негативними факторами, що впливають на якість механізму конституційно-правового регулювання, правозастосовчої діяльності та розуміння юридичних фактів, що, свою чергу, призводить до дефектності юридичних фактів.

Під юридико-технічними факторами розвитку юридичних фактів у конституційному праві в широкому розумінні слід розуміти вдосконалення юридичної техніки. За визначенням К. В. Максимової, «юридична техніка – це сукупність техніко-юридичних засобів, прийомів і правил їх практичного використання для створення правових актів, їх інтерпретації, застосування та систематизації» [7, с. 7]. В спеціальній літературі останнім часом спостерігається багатоманітність поглядів на розуміння юридичної техніки. Вона розглядається і як те, що забезпечує правильність, якість правових актів, чи те, що сприяє досягненню правових цілей [8, с. 70]. У будь-якому її розумінні юридична техніка впливає на правотворчість, сприяє успішному вивченню суспільних відносин, виявленню значущих проблем суспільного розвитку, потреби законодавчого регулювання і оптимальному нормативному врегулюванню максимально широкого кола суспільних відносин шляхом закріплення в правовій нормі відповідних моделей фактичних обставин. На сьогоднішній день у сфері конституційного права не охоплені правовим регулюванням залишаються досить багато питань, а тому законодавцю слід виправити цю ситуацію і прийняти низку законів: «Про статус сільського селищного, міського голови», «Про конституційно-правову відповідальність», «Про статус Президента України», «Про територіальний устрій України», Виборчий кодекс України та багато інших, що сприятиме розвитку юридичних фактів та вдосконаленню механізму конституційно-правового регулювання.

Лексико-семантичними факторами розвитку юридичних фактів є належне використання мовних засобів у процесі правотворчої діяльності. Мова – найважливіший засіб передачі інформації, узагальнення, обміну думками. Вона характеризує людей як розумних істот. Як зазначає Д. В. Долотова, «...за допомогою слів систематизується досвід пізнання оточуючого світу і формуються думки, без мови неможливим є людське життя» [9, с. 136]. Дійсно, в правотворчій діяльності необхідно турбуватись про те, щоб норми права точно відображали об'єктивну реальність і були здатні, перетворюючись на юридичні факти, викликати правові наслідки.

Отже, належне використання правотворцем зазначених правил забезпечить оптимальний розвиток юридичних фактів у конституційному праві України та сприятиме підвищенню ефективності механізму конституційно-правового регулювання.

Дотримання мовних правил, також сприятиме виявленню та усуненню корупціогенних факторів, під якими розуміються умови

нормативно-правового характеру, що створюють можливість для прояву корупції. До корупціогенних факторів вчені відносять 1) фактори, що встановлюють для правозастосовця досить широкі межі вільного розсуду чи можливість необґрунтованого застосування виключення із загальних правил; 2) фактори, що містять невизначені, нездійсненні, складноздійсненні чи обтяжливі вимоги [10, с. 116]. Для запобігання виникненню корупції, наприклад, в Російській Федерації було запроваджено інститут антикорупційної експертизи нормативно-правових актів. Вважаємо, що доцільно було б запровадити цей позитивний досвід і в Україні.

Наступною групою організаційно-технічних факторів розвитку юридичних фактів є систематизаційні, які полягають в обліку та систематизації існуючих нормативно-правових актів задля досягнення єдності правових норм, усунення колізій, ліквідації прогалин у конституційно-правовому регулюванні тощо.

Політико-правові фактори розвитку юридичних фактів у конституційному праві України виступають у формі активності держави та її органів, спрямованої на підтримання законності та правопорядку в країні, розвитку та вдосконалення правових засобів організації та упорядкування правового життя.

У ст. 1 Конституції закріплено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Тобто з прийняттям Конституції Україна визначила стратегічний вектор побудови людиноцентристської держави. Загальноновизнано, що соціально-правова держава являє найвище досягнення західної цивілізації. Характеристика України як соціальної держави – це одна з новел Конституції України, що означає радикальний поворот українського конституційного будівництва до створення сучасного, економічно розвиненого демократичного суспільства.

З огляду на викладене постає нагальна потреба в якісному оновленні правової системи, впровадженні та закріпленні на нормативному рівні моделей фактичних обставин, що дадуть поштовх до виникнення нових юридичних фактів, які стануть підставами руху конституційних правовідносин нового демократичного спрямування. Для цього необхідно розробляти та приймати концепції і програми державно-правового розвитку України. Проте для формування демократичної соціально-правової держави цього недостатньо, адже в країні не існує прийнятої вищими органами державної влади та схваленої народом довгострокової стратегії розвитку країни, без якої не може обійтись жодна розвинена країна. Тобто на сучасному етапі розвитку державного будівництва в Україні спостерігається майже повна відсутність цілей, яких необхідно прагнути, з якими необхідно порівнювати реальну дійсність, а отже, розвиток держави протікає стихійно, тому й виникають проблеми у сфері ефективності здійснення механізму конституційно-правового регулювання.

Стратегія побудови демократичної соціально-правової держави є основою для реалізації усвідомленої політики органів державної влади та органів місцевого самоврядування з модернізації усіх сфер суспільного життя. Основна роль стратегії побудови демократичної соціально-правової держави полягає в тому, щоб координувати і спрямовувати усі правові дії і законотворчі ресурси органів державної влади і народу України на досягнення політичних, правових, економічних і соціальних цілей і цінностей, зафіксованих у Конституції України.

Достатньо влучно зазначає В. М. Морозов, що «...важливим фактором політико-правової реформи є соціальна стабільність і соціальна справедливість, що спирається на масові уявлення про належне та справедливе. Стабільність правової системи – запорука соціальної, політичної, економічної і, в кінцевому рахунку державної стійкості, тобто запорука розвитку суспільства і держави» [11, с. 96].

Отже, тільки наявність чітко сформульованих орієнтирів стратегічного розвитку держави дозволить побачити та усвідомити шляхи розвитку країни, згуртувати, мотивувати, надихнути виконавців, тобто надасть змогу мати чіткий план реформування законодавства шляхом охоплення правовим регулюванням різних сфер суспільного життя та вироблення і нормативного закріплення фактичних моделей обставин та явищ соціальної дійсності, які, з'являючись у реальному житті, матимуть статус юридичних фактів і впливатимуть на конституційні правовідносини.

Суттєвий вплив на розвиток юридичних фактів у конституційному праві справляють соціально-психологічні фактори, які відображають особливості культурного освітнього розвитку і освітнього рівня населення, посадових осіб, їх правову обізнаність і компетентність. Також відображають особливості правової психології, специфіку правового світогляду суб'єктів конституційно-правових відносин. До цієї групи факторів пропонуємо відносити: конституційну правосвідомість, конституційно-правову ідеологію, конституційно-правову психологію, правову освіченість, правову культуру, духовність, моральність та ін.

Окрему увагу слід приділити факторам глобалізації та інформатизації як таким чинникам, що мають загальносвітове значення і впливають на всі суспільні процеси, в тому числі й на розвиток юридичних фактів.

Особливу увагу акцентуємо на найбільш загальному факторі, яким є глобалізація суспільних процесів у всьому світі. Бо цей процес є досить складним, малозрозумілим і майже невивченим на сьогоднішній день, особливо в науці конституційного права.

В цілому феномен глобалізації породжує численні наукові дискусії, і до цього часу вчені ще не досягли консенсусу в його розумінні. Проте глобалізаційні процеси не можна ні зупинити, ні ігнорувати, тому необхідно намагатися здійснювати «адаптивну» політику в державі.

З огляду на викладене вважаємо, що сучасний процес загальносвітової глобалізації впливає на всі суспільні процеси

життєдіяльності людини, а отже, є найважливішим фактором формування якісно нових юридичних фактів і в конституційному праві, зокрема. Україна прагне євроінтеграції з метою посісти своє місце серед держав європейської та світової спільноти. Тому цілком очевидно, що нової якості набувають і юридичні факти в конституційному праві, оскільки глобалізацію можна визначити як один із найзагальніших факторів, що впливає на всі види суспільних відносин взагалі і на конституційно-правові зокрема.

Наприклад, вплив глобалізації виявляється у виникненні нових та якісному оновленні існуючих юридичних фактів, що потребує відповідної уваги з боку правотворця з метою урахування в нормативно-правових актах нових життєвих, суспільно значущих обставин та явищ, які повинні охоплюватись конституційно-правовим регулюванням і спричиняти правові наслідки. Сьогодні оновленого (а в деяких випадках і нового) розуміння набувають такі явища, як «інформація», «інформатизація», «Інтернет», «електронне урядування», «територіальна громада», «засоби масової інформації», «електронний підпис», тому виникає нагальна потреба закріплення фактичних моделей обставин, пов'язаних з цими явищами, на нормативному рівні з метою набуття ними здатності викликати правові наслідки та впливати на виникнення, динаміку чи припинення конституційних правовідносин.

Підсумовуючи, зазначимо, що глобалізація є явищем недостатньо вивченим і зрозумілим, та, виділяючи її як окремий фактор формування юридичних фактів у конституційному праві України, слід наголосити та тому, що цей процес зачіпає як усі галузі національного права, так і систему суспільних відносин взагалі, а отже, потребує ґрунтового дослідження та вивчення сучасними науковцями.

Достатньо тісно пов'язаний із глобалізацією фактор інформатизації. У багатьох державах постіндустріального типу, де відбувається посилений розвиток техніки, формується новий тип суспільства – інформаційне – таке суспільство, в якому якість життя, а також перспективи соціальних змін та економічного розвитку дедалі більше залежать від інформації як самостійного природного феномена з власними законами функціонування, що неминуче перетворюється із засобів спілкування на один із найважливіших соціальних ресурсів, засіб управління суспільством, об'єкт товарних відносин. Все це не може не відбитись певним чином на системі юридичних фактів у конституційному праві України.

Як бачимо, сьогодні процес інформатизації торкнувся й України, хоча й не досяг високого рівня. Навіть необхідність усього комплексу технологічних, соціально-економічних та політико-правових змін ще не повністю усвідомлюється в Україні, хоча деякі керівники засобів інформації та зв'язку, розуміючи важливість проблеми інформаційного суспільства в Україні, докладають чимало зусиль задля того, щоб Україна стала повноправним членом європейського інформаційного суспільства.

При цьому деякі вчені [12, с. 288] наголошують, що інформаційне суспільство позбавляється будь-яких державних чи національних ознак. Його в принципі неможливо побудувати в одній, окремо взятій країні. Таким чином, Україна повинна приєднатись до вже існуючої системи відносин – соціально-економічних, культурних, політико-правових, конституційно-правових тощо.

Поступ України до інформаційного суспільства викликає, окрім іншого, потребу адаптації чинного конституційного законодавства до нових соціальних відносин та узгодження інтересів людини, суспільства, держави. З огляду на це виникає потреба у здійсненні правового регулювання нових сфер суспільних відносин, яких до цього часу не існувало взагалі, проте для можливості України здійснювати реалізацію стратегічного вектору на євроінтеграцію є необхідність впроваджувати у правовий обіг ці явища.

Все це зумовлює оновлений підхід до розуміння та розвитку юридичних фактів у конституційному праві України. Сьогодні в Україні спостерігається розвиток правового підґрунтя у сфері функціонування інформаційних відносин, і насамперед – на конституційному рівні. Основою є закріплення конституційного права на інформацію.

Для більш повного розуміння того, як саме фактор інформатизації впливає на розвиток юридичних фактів у конституційному праві, необхідно проілюструвати цей процес.

Відповідно до конституційних приписів право на інформацію має кожний: громадянин держави, іноземець, фізична або юридична особа. Складовим елементом права є також можливість одержувати необхідні відомості, проте, динамічність та інтенсивність інформаційних потоків, що циркулюють у суспільстві, державі, ускладнюють здатність особи отримувати необхідні знання, відомості і якісно їх обробляти, ефективно використовувати згідно зі своїми потребами, інтересами. Тому підвищення конституційно-правового регулювання процесу інформатизації є нагальною потребою для держави.

Деякі зрушення в цьому напрямку вже здійснені на законодавчому рівні. Наприклад, прийнято Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [13], яким встановлюються основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів. Цим законом вперше встановлюється розуміння такого факту як «електронний документ», під яким відповідно до ст. 5 зазначеного Закону розуміється «...документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа» [13]. Очевидно, що з прийняттям цього закону вперше визнано, що електронний документ є юридичним фактом, який може спричиняти відповідні правові наслідки, а його юридична сила та допустимість в якості доказу не може заперечуватись з огляду на його електронну форму.

Тобто такі факти, як електронний документ, електронний підпис, можливо, й існували в реальній дійсності, проте, не будучи закріпленими в правовій нормі, не мали жодного юридичного значення, але після їх нормативного закріплення вони, з появою у дійсності вони вважатимуться повноцінними юридичними фактами.

Одним із факторів інформатизації є необхідність формування єдиного інформаційно-правового простору і, зокрема, створення системи класифікації правових актів, що забезпечують правову поінформованість державних та суспільних структур, а також кожного громадянина окремо, доступність правових актів для всіх зацікавлених осіб. На сьогоднішній день таким інформаційно-правовим полем є офіційний веб-сайт Верховної Ради України, веб-сайти органів місцевого самоврядування, веб-сайти органів виконавчої влади. Разом з тим існує нагальна потреба у створенні єдиної інформаційної системи нормативних актів, що видаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування. У сучасних умовах створення такої єдиної інформаційної системи правових актів є необхідним для гарантування узгодженості, несуперечливості, законності правових документів, що видаються в країні.

Таким чином, очевидним є вплив фактору інформатизації на розвиток юридичних фактів у конституційному праві України. Звідси виникає необхідність теоретичного вивчення цього впливу та гармонізація законодавства у сфері інформатизації. У сучасних умовах розгалужені інформаційні системи об'єднують у єдине ціле і визначають держави інформаційно взаємопов'язані. Отже зростає роль, усвідомлюється значення міжнародно-правових стандартів у регулюванні інформаційних відносин, уніфікації інформаційних технологій всіх країн. Без перебільшення можна стверджувати, що саме ефективна інформаційна взаємодія України з іншими країнами сприятиме її входженню в європейський інформаційний простір, світове інформаційне середовище на взаємовигідній основі для розвитку ділового співробітництва в усіх галузях політичного, економічного, культурного життя, зміцнення міжнародного становища країни.

На процес розвитку юридичних фактів у конституційному праві впливає чимало інших факторів, але викладеного цілком достатньо для усвідомлення важливості їх врахування з метою вдосконалення та ефективності подальшого розвитку механізму конституційно-правового регулювання.

Висновки. Проведений аналіз факторів, що впливають на розвиток юридичних фактів у конституційному праві України, дозволяє говорити про їх досить широку різноманітність: кожна група має відносну самостійність по відношенню до інших груп, знаходиться в історичній динаміці та, в залежності від спрямованості правової політики держави може займати переважні позиції в процесі стратегічного розвитку всієї правової системи. Саме тому для формування ефективної правової

системи важливим є визначення стратегічних пріоритетів розвитку системи законодавства, своєрідних правових орієнтирів.

Використані джерела:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад: голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
2. Ожегов С. И. Словарь русского языка: ок. 57000 слов / [под ред. Н. Ю. Шведовой] / С. И. Ожегов. – М. : Рус. яз., 1986. – 797 с.
3. Словарь иностранных слов. – М.: Рус. яз., 1989. – 623 с.
4. Касьянов В. В. Социология права: [учебное пособие] / В. В. Касьянов, В. Н. Нечипуренко. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 480 с.
5. Про загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини»: Закон України від 5 березня 2009 року [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1065-17>
6. Програма інтеграції України до Європейського Союзу: Схвалена Указом Президента України від 14 вересня 2000 року [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001100-00>.
7. Максимова Е. В. Юридическая техника как средство повышения эффективности нормативных правовых актов Федеральных органов исполнительной власти: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Е. В. Максимова ; Московский новый юридический институт. – М., 2009. – 26 с.
8. Бачернихина М. В. Техника установления фактических обстоятельств как элемент единой системы юридической техники / М. В. Бачернихина // Вестник Владимирского юридического института. – 2009. - №2. – С.69-71.
9. Долотова Д. В. Особенности языка правоприменительных актов-документов / Д. В. Долотова // Вестник Владимирского юридического института. – 2008. - №2. – С. 136-141.
10. Яновский Е. С. Коррупциогенные факторы в российском законодательстве: деформации нормативно-правового толкования / Е. С. Яновский // Юристъ-Правоведъ. – 2010. - №4. – С.115-119.
11. Морозов В. М. Правовая реформа как фактор становления Российской государственности / В. М. Морозов // Вестник Владимирского юридического института. – 2008. - №4. – С.95-97.
12. Сухонос В. В. Динаміка сучасного державно-політичного режиму в Україні: антиномія демократизму і авторитаризму : [монографія] / В. В. Сухонос. – Суми: Університетська книга, 2003. – 336 с.
13. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=851-15>

*Рецензент: д.ю.н., старший науковий співробітник, професор
Батанов О.В.*